LITTERAE

COMMUNIONIS 1

Tegen het nihilisme

tijdschrift van Comunione e Liberazione CL 3e jaargang, nummer 1 - april 1995

Het geloof is een gehoorzaamheid van het hart aan die vorm van onderricht, waaraan wij werden toevertrouwd (vgl. Rom 6,17).

Joseph Ratzinger

De weg van de Heer is eenvoudig zoals die van Johannes en Andreas, van Simon en Filippus,
die begonnen zijn Christus te volgen:
uit nieuwsgierigheid en verlangen.
Er is uiteindelijk geen andere weg dan deze nieuwsgierigheid vol verlangen, gewekt door een voorgevoel van het ware.

IN DIT NUMMER

Of het niets of het omhelzen van een ander
Don Luigi Giussani 3

Brieven 7

Tegen het nihilisme
Interview door Giulio Andreotti met don Luigi Giussani 10

Leren van de werkelijkheid
Over Nobelprijswinnaar Alexis Carrel 13

LITTERAE COMMUNIONIS

Tijdschrift van de beweging Comunione e Liberazione

3e jaargang, nummer 1
april 1995

Redactieadres en administratie:
P/a Joep van Keeken
Minister Beversstraat 40
6042 BN Roermond
Tel. 04750-18677

Redactie:
Loe Bongaarts
Zr. Liesbet Buls (B)
Joep van Keeken
Ben van de Venn

Abonnementen:
f 15,— of Bfr. 300
per jaar
(inclusief portokosten)
Over te maken op
giro 3933389 t.n.v.
J. van Keeken
te Roermond
o.v.v. 'Litterae'
Losse nummers: *f* 4,—

Litterae Communionis
verschijnt viermaal
per jaar

De tekst linksboven op deze pagina staat op de poster 'Pasen 1995' van Comunione e Liberazione

Opmaak:
Libertà Leiden

ÒF HET NIETS ÒF HET OMHELZEN VAN EEN ANDER

Vertaling van een rede die Don Giussani hield tijdens een ontmoeting met leden van Gioventù Studentesca (middelbare scholieren van CL) in Cervia, 1 november 1994

door DON LUIGI GIUSSANI

Ik heb jullie *La Sevillanas* horen zingen en ik zou graag willen dat jullie het nog een keer zongen, want ik wil dit lied als uitgangspunt nemen voor mijn uiteenzetting.

Sevillanas del adios

Algo se muere en el alma,
cuando un amigo se va...
Cuando un amigo se va,
algo se muere en el alma
cuando un amigo se va.

Cuando un amigo se va,
y va dejando una huella,
que no se puede borrar;
y va dejando una huella,
que no se peude borrar.

No te vayas todavía,
no te vayas, por favor,
no te vayas todavía
que hasta la guitarra mía
llora cuando dice adíos.

Un pañuelo de silencio
a la hora de partir...
A la hora de partir,
un pañuelo de silencio
a la hora de partir;
un pañuelo de silencio
a la hora de partir.

A la hora de partir
porque hay palabras que hieren,
y no se pueden decir;
porque hay palabras que hieren,
y no se pueden decir.

No te vayas todavía...

El barco se hace pequeño
cuando se aleja en el mar...
Cuando se aleja en el mar
el barco se hace pequeño
cuando se aleja en el mar.

Cuando se aleja en el mar
y cuando se va perdiendo,
qué grande es la soledad;
y cuando se va perdiendo,
qué grande es la soledad.

No te vayas todavía...

Ese vacío que deja
el amigo que se va...
El amigo que se va,
ese vacío que se deja,
el amigo que se va;
ese vacío que deja,
el amigo que se va.

El amigo que se va,
es como un pozo sin fondo
que no se puede llenar;
es como un pozo sin fondo
que no se puede llenar.

No te vayas todavía...

Vertaling:

Iets in de ziel sterft,
wanneer een vriend vertrekt.

Wanneer een vriend vertrekt,
dan laat hij een spoor achter,
dat men niet kan uitwissen.

Ga nog niet,
ga alsjeblieft nog niet,
want zelfs mijn gitaar huilt
wanneer hij vaarwel zegt.

Een zakdoek van stilte
op het ogenblik van vertrek.

Op het ogenblik van vertrek
heb je woorden die verwonden
en die men niet kan uitspreken.

De boot vertrekt en wordt klein,
wanneer hij zich verwijdert op zee.

Wanneer hij zich verwijdert op zee
en uit het zicht verdwijnt,
hoe groot is dan de eenzaamheid

Deze leegte laat de vriend die vertrekt achter

De vriend die vertrekt
is als een put zonder bodem,
die men niet kan vullen.

Ik liet jullie dit lied zingen, omdat het mij een symbool lijkt — het beste symbool dat ik in de volksliederen heb kunnen vinden — van het verschil tussen de positie van de mens, welke ideeën en gevoelens hij ook heeft, waar ter wereld hij ook leeft, en de positie van de christelijke mens. Zelfs als slechts één christen op de duizend zich bewust is van zijn christelijke positie, dan zal de waarheid zich wortelen in die ene en haar licht werpen op de 999 anderen door deze ene: jij bent geroepen om deze ene te zijn.

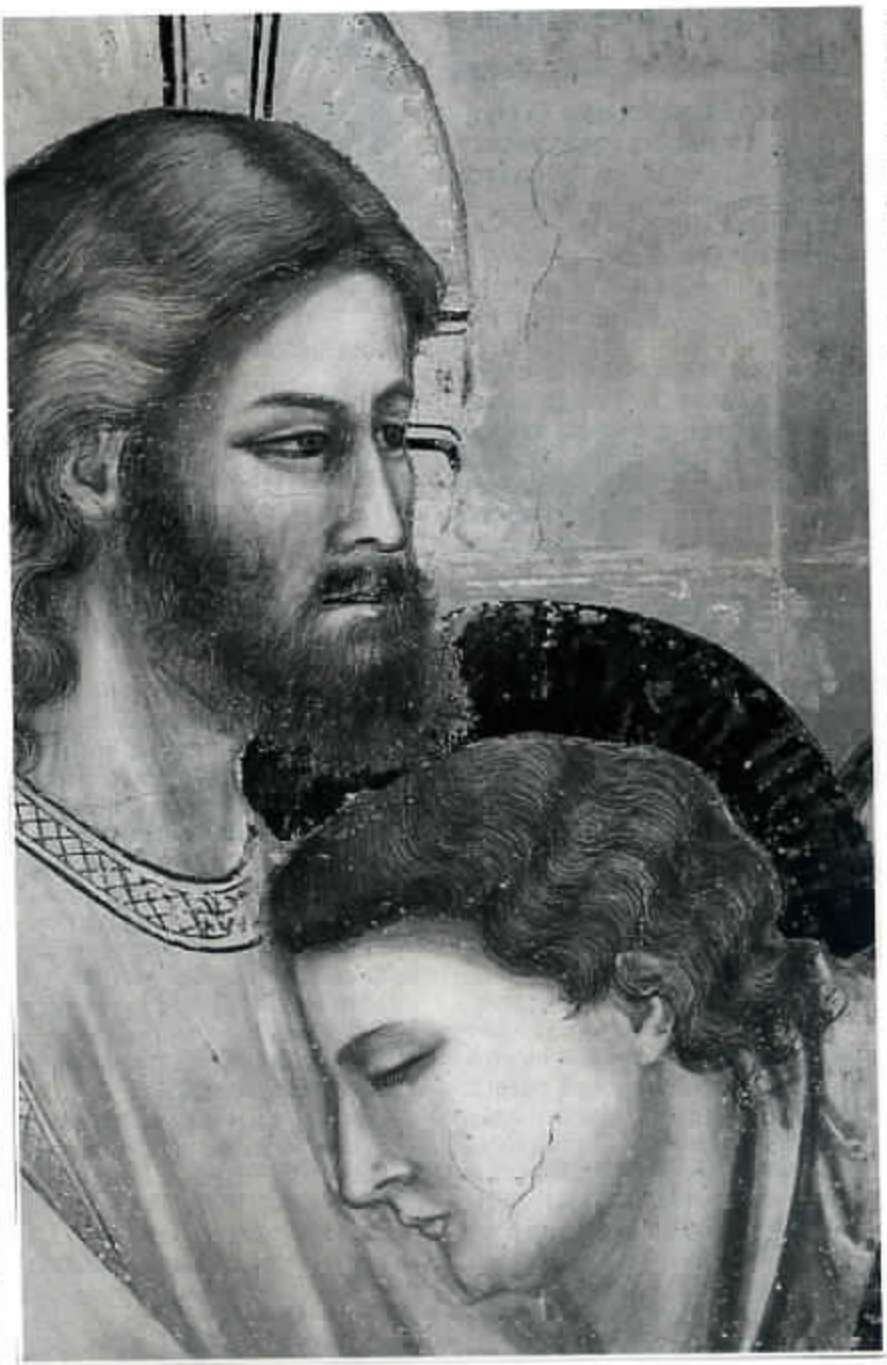
Dorst naar een 'vriend'

La Sevillanas is een symbool, omdat de boot, het scheepje dat zich verwijdert steeds kleiner wordt. Hoe meer het zich op volle zee begeeft, des te kleiner wordt het, totdat het verdwijnt. En dit bootje is niet leeg, het vervoert een vriend, en als de vriend vertrekt, als hij vertrekt met de boot die zich verwijdert, dan wordt hij klein, hij wordt een punt, een punt aan de verre horizon, totdat hij verdwijnt. Het *hart* van de mens, d.w.z. dat wat uit een vrouw geboren wordt, wanneer en waar ter wereld ook, het hart van een kind dat geboren wordt uit een vrouw verlangt naar 'die vriend' of, we zouden kunnen zeggen, naar 'een vriend'. Maar er bestaat geen 'vriend'. Het hart van een kind is gemaakt om ontdekkingen te doen, om open te zijn en blij te zijn, om zonder pauze door heel het universum te reizen, nooit moe en altijd opgewekt, in vrede, nieuwsgierig en tevreden samen met 'die vriend'. Hoe meer het kind echter opgroeit, des te meer verwijdert zich de werkelijkheid die deze vriend vormt en met haar verwijdert zich ook de vriend zelf: hij wordt een punt, een als het ware abstract punt, aan de horizon, totdat hij ook daar verdwijnt. En het man geworden kind blijft achter op de brug, leunend op de reling, met de ogen nog gericht op het niets — op het niets! —. Want in de meest positieve versie is de werkelijkheid als een put, waarvan men de bodem niet kan bereiken, waarin men dus verdrinkt. Niet in de zin zoals Jezus tegen de Samaritaanse zei: "Ik geef jou water waardoor je nooit meer dorst zult hebben", wat niet betekent: "dat je nooit meer dorst hebt", maar "dat jou voor altijd bevredigt".
Want het ideaal van de mens is niet: dorst hebben, de mond bij het water van een bron brengen, zich te goed doen, de mond afvegen en weggaan. Nee! De mens is iemand die naarmate hij meer drinkt, zich meer verheugt; hij is tevreden en des te meer dorst heeft hij. Het is een oneindige dorst, het is een drinken en een zich *oneindig* te goed doen. Dit is het concept van *geluk*.
En dat kind dat uit een vrouw wordt geboren, wat er ook in de wereld gebeurt, ook al leeft het zijn leven in de slechtste omstandigheden, kan geenszins ontkomen aan die *bestemming*, die in zijn oorspronkelijke structuur staat gegrift.

Het kind en de mens

Ik zei dat de christelijke positie tegenover die van de gewone mens staat: het is als het ware de positie van een volwassen mens tegenover die van een kind. De christen wordt 'mens'. Wat is het verschil tussen een mens en een kind? De mens is zich *bewust*, geeft zich rekenschap van de dingen, zoekt de redenen, de laatste redenen van de dingen; en *hij heeft lief*, hij houdt van wat hij aantreft, hij houdt van de reden die hij vindt, hij houdt van de waarheid die hij vindt, omhelst de waarheid die hij vindt: hij heeft lief. De mens kent en weet, als resultaat van een arbeid, van een onderzoek. Hij staat niet dor voor de dingen, zoals degene die voor een schilderstuk van Fra Angelico stond zonder iets ervan te begrijpen; nee, hij gloeit. Van nature is de mens gemaakt om te gloeien en te branden voor het aanschijn van de werkelijkheid; hoe meer hij de werkelijkheid ontdekt, hoe meer hij de werkelijkheid doordringt, des te meer gaat hij gloeien. Het kind doet dat niet: het kind wordt geraakt, spert zijn ogen wijd open uit nieuwsgierigheid en verbazing, en denkt vervolgens meteen aan spelen. Voor een kind is het leven een spel. Voor de volwassen mens echter is het een opbouwen, een bouwwerk, een avontuur, een geschiedenis, iets dat onverklaarbaar groeit, en waarin geen enkele beweging negatief is: elke beweging die de mens doet is als een steen die wordt aangebracht voor de opbouw. Alles is nuttig, omdat alles groter maakt... wát groter

maakt? Datgene dat uit het niets opgewekt is. Eerst was er niets! Jij was niets, en jij bent opgewekt door iets waarvan jij begrijpelijkerwijs niet de doelen kunt vastleggen, waaraan je niet jouw wetten kunt opleggen, maar waarnaar je alleen maar kunt kijken — zoals iemand die het raam openzet na de duisternis van de lange nacht, vol verbazing en verlangen is —, en dat je daarom kunt ontdekken, waarvan je kunt leren. Zo vat de christen zijn bewustzijn op, als rede en als affectie.

De geboorte van het Christendom

De christen is dus een mens en niet een kind. Hij is als een opgegroeid kind, dat leunt op de reling in de haven en naar de zee kijkt, waar niets te zien valt behalve die laatste lijn die horizon heet. Maar terwijl voor de eenzame mens de lijn van de horizon het punt vormt waar alles verdrinkt en verdwijnt — het bootje in het lied is verdwenen, het was een punt, een punt en vervolgens is het verdwenen — is de horizonlijn voor de christen als een raadsel, een mysterie, waaruit voor hem iets moet ontstaan, iets moet arriveren: het is een onbekend land, waarvandaan iemand voor hem moet arriveren, iemand die een onvoorstelbare rijkdom brengt. Maar het hart, dat er niet in slaagt zich deze rijkdom voor te stellen, deze gerechtigheid, deze liefde, deze waarheid, dit geluk — het hart dat zich hier geen voorstelling van kan maken, verlangt er niettemin vurig naar. Het moet komen van die horizon.

En inderdaad, op een bepaald moment verschijnt een punt aan de horizon: het is de boot. Dat bootje dat een punt is wordt steeds groter; voor de ogen van de opmerkzame mens die ernaar kijkt wordt het steeds groter, groter en groter, totdat zich ook de interne factoren aftekenen en men een mens ziet, de schipper, die in het bootje gezeten is. De boot nadert de oever, en de mens die daar vol verwachting staat omhelst de mens die arriveert. Zo wordt het Christendom geboren, als *de mens, die verwacht, die de mens omhelst die arriveert* vanuit een anders raadselachtige en voorheen onbekende horizon. Als jullie dit beeld wegnemen, blijft er slechts verwarring over, ja een niets (want de verwarring is het niets), een niets dat zich als niets doet gelden, een verwarring die zich als verwarring doet gelden, met het voortschrijden van de tijd,

totdat alles wordt opgeslokt door de dood, door het bederf: een lichaam dat aan het bederf onderhevig is, wordt een hoop wormen, vervolgens as, as, aarde; een verward niets dus dat tot een niets wordt: over 150 jaar, niets, zovele jaren niets!
Tussen de gewone mens en de christen staat dit ontzagwekkend alternatief: ofwel het niets, ofwel het omhelzen van een aanwezigheid waarop men vol verlangen heeft zitten wachten, bewust of onbewust, die aan wal gaat bij onze oever, welke weersomstandigheden er ook heersen, wat ook onze geestelijke gesteldheid is, welke gedachten er ook rondhollen in onze geest, wat de mensen buiten er ook van zeggen (wat ze ook zeggen: men wordt niet meer geraakt door hun woorden, men staat er boven). Dit is het alternatief: een punt dat naar het niets op weg gaat en als as terugkeert, "stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren"; òf, vreemd genoeg, een punt dat terugkeert, alsof het stof weer leven heeft gekregen, zoals in gezang 37 van de profeet Ezechiël. Als jullie een Bijbel hebben moeten jullie deze passage eens lezen, en geef hem vervolgens aan degene die er geen heeft. Wie het leest zal mij dankbaar zijn: jullie zullen deze dagen niets mooiers lezen dan dit hoofdstuk. Lees het en zeg me dan of er een mooiere pagina literatuur bestaat dan deze. Het verhaalt over een vallei vol met beenderen, een dorre wereld dus. Er blaast een wind over deze botten, door deze vallei, en de botten beginnen zich te bewegen, ze raken elkaar aan en uit deze geweldige hoop botten wordt een volk geboren, een menselijk volk, een menselijke gemeenschap.

Het alternatief

Ik zou nog even op synthetische wijze dit alternatief willen noemen, alvorens jullie vragen te beantwoorden. Deze synthetische aanbeveling zouden jullie nooit kunnen vernietigen; het is mogelijk dat jullie er niet aan denken, en het is mogelijk dat het jullie helemaal niet raakt en kwelt, maar in dat geval zouden jullie jezelf vernietigen. Men kan er alleen niet aan denken, als men zichzelf wil vernietigen, als men zichzelf haat, als men het leven haat.
Het eerste hoofdstuk van het boek Wijsheid in de Bijbel bevat een lofzang op God die van de mens houdt, die van het leven van de mens houdt en de mens maakt voor het geluk. In het laatste vers van het hoofdstuk staat dan: "Maar de mens zoekt de dood", hij haat zichzelf. De geschiedenis is als een sinusoïde (op en neer, op en neer), maar het is niet een sinusoïde die nooit iets nieuws brengt, het is een sinusoïde die voortschrijdt, het is een bestemming die haar onweerstaanbaar 'trekt'. De sinusoïde stelt het periodieke opduiken voor van de zwakheid, ongeloof, kwaadwillendheid, misdaad, slechtheid, van het niets dat iemand ervaart. Maar de mens kan niet blijven staan op het onderste punt: er is een kracht die hem weer optilt. Vervolgens valt hij weer omlaag: maar al op en neergaande schrijdt hij voort naar een hoogte, een onbegrijpelijke hoogte, naar een top die men niet ziet. Wat jullie leven ook is, jullie zullen het alternatief niet uit de weg kunnen gaan: *of het niets of de omhelzing van een Ander*. Een Jij dat uit de diepte van de laatste horizon, uit het raadsel van de laatste horizon arriveert, over de zee, de zee die de mens doorkruist, de zee van slagen en vrede, de zee van haat en liefde, de zee van ongeluk en geluk, van ziekte en gezondheid, de zee van het mooie en het lelijke, de zee die de mens doorkruist. Dat punt, dat aan de horizon opduikt, doorkruist de zee, maar in omgekeerde richting, *naar de mens toe*, en het gaat van boord.
Stel jullie de mens voor die gewacht heeft en de persoon die arriveert: bedenk eens hoe ze elkaar omhelzen. En de een kent de ander niet, maar ook al kent hij hem niet, hij weet wat het is; hij weet niet wie hij is, maar hij weet wat het is: het goddelijke, dat aan gene zijde van hem is, dat meer dan hij is, een ander dan hijzelf die is zoals hij. Het bewustzijn dat man en vrouw van elkaar hebben, het bewustzijn dat zij hebben van de waarheid van hun wederzijdse relatie, is een symbool dat deze onbeschrijfelijke intensiteit benadert die in deze omhelzing zit, waarvoor "noch Jood, noch Griek — geen enkele culturele scheiding — noch slaaf, noch vrije — geen sociaal onderscheid —, noch man noch vrouw, — zelfs geen biologisch onderscheid — bestaat, maar alles is één in die mens die arriveert". ■

Het goede gelaat van het mysterie

Don Giussani ontving de brief die wij hier publiceren. Hij werd hem gestuurd door Andrea, een jongeman die aan AIDS leed. Een brief als deze weegt op tegen zovele dingen die wij zelf hebben moeten doormaken. Andrea is twee dagen na het schrijven van de brief overleden.

Beste Don Giussani,

Ik schrijf U en noem U 'beste', ook al ken ik U helemaal niet. Ik heb U nooit gezien en nooit horen spreken.
Maar om de waarheid te zeggen, ik kan toch zeggen dat ik U ken in zoverre ik iets van 'Il Senso Religioso' heb begrepen en van wat Ziba mij vertelt; ik ken U door geloof en, ik voeg eraan toe, nu ook dankzij het geloof.
Ik schrijf u alleen maar om U te bedanken; bedanken vanwege het feit dat U een zin heeft gegeven aan dit dorre leven van mij. Ik ben een compagnon van de superieuren van Ziba, met wie ik altijd een vriendschappelijke relatie heb onderhouden. Ofschoon ik een andere positie innam op het werk, heeft zijn menselijkheid en zijn belangeloze beschikbaarheid mij altijd getroffen.

Ik denk dat ik nu vanuit dit leven van zwoegen aangekomen ben bij het eindpunt. De trein, die AIDS heet, heeft me hierheen gebracht en gunt niemand die eraan lijdt een rustpauze. Ik kan dit nu pas zonder angst zeggen.
Ziba zei me altijd dat het belangrijkst in het leven is dat je een werkelijke interesse hebt en deze volgt. Deze interesse heb ik vaak gevolgd, maar het was nooit de ware interesse. Maar nu heb ik het ware gezien, ik zie het, ik heb het ontmoet en ik begin het te leren kennen en het bij zijn naam te noemen: het heet Christus. Ik weet niet eens wat dat zeggen wil en hoe ik deze dingen überhaupt zeggen kan. Maar wanneer ik het gezicht van mijn vriend zie of 'Il Senso Religioso' lees, dat ik ter hand blijf nemen, en wanneer ik denk aan U of aan de dingen die Ziba mij over U vertelt, dan schijnt alles mij helder en duidelijk, alles, ook mijn ellende en mijn pijn.
Thans is mijn leven platgewalst en steriel geworden, het is als een glibberige rots geworden waarover alles als water wegstroomt. Maar het kent ook een stuiptrekking van zin en betekenis, die slechte gedachten en pijnen wegvaagt en hen zelfs omhelst en waar maakt, door mijn spookachtig en uitgeteerd lichaam tot teken van Zijn aanwezigheid te maken.
Dank U Don Giussani, dank dat U mij dit geloof of, zoals U het noemt, deze gebeurtenis hebt meegedeeld. Nu voel ik mij vredig, ik voel me vrij en in vrede.
Toen Ziba aan mijn bed het Angelus bad, heb ik hem recht in z'n gezicht vervloekt, ik haatte hem en zei dat hij een lafaard was, omdat het enige wat hij wist te doen het opzeggen van die domme gebeden was. Nu ik stotterend probeer het gebed samen met hem te bidden, begrijp ik dat ik de lafaard was, omdat ik de waarheid die vlak voor m'n neus stond niet zag.

Dank U Don Giussani, het is het enige dat een mens als ik U zeggen kan.
Dank, omdat ik in mijn tranen zeggen kan dat zo te sterven een zin heeft, niet omdat het mooier is — ik ben heel erg bang voor de dood — maar omdat ik nu weet, dat er iemand is die van mij houdt en dat ook ik mij misschien redden kan en dat ook ik kan bidden, opdat mijn bedkameraden dat ontmoeten en zien wat ik heb gezien en ontmoet.

Andrea, Milaan

"Vrouw, huil niet!"

Toen mijn man in januari '94 naar het ziekenhuis moest, kon ik nog niet vermoeden wat de uitslag van het onderzoek zou zijn. Hij had AIDS. Toen ook ik een test onderging, bleek ik seropositief te zijn. Mijn wereld stortte in. Ik dacht dat we nog veel te jong waren om al bij ons einde te zijn aangekomen. Ik voelde me verloren, alleen en gehuld in duisternis, mijn gedachten waren louter negatief en ik had geen enkele hoop. Ik moest met iemand spreken, ik kon dit lijden niet voor mezelf houden. Het was zo groot dat ik dacht gek te worden.

Ik sprak erover met mijn huisbazin — ze is van de beweging — en langzaam besefte ik dat mijn vriendenkring groeide. Wanneer ik over hen spreek, spreek ik van een Genade waarvoor ik geen woorden heb en die ik niet kan verklaren. Ondertussen voelde ik me steeds sterker worden, vol hoop ten aanzien van mezelf, mijn man en ons kind van 4 (Godzijdank is ze gezond). Pas nu kan ik antwoorden op de vraag die me altijd achtervolgd heeft: "Waarom ben ik er?"

In de ontmoeting met de beweging heeft mijn leven een zin gevonden. Ik ben niet meer alleen, mijn telefoon rinkelt voortdurend en mijn huis is vol met schitterende mensen. Mijn vrienden leren me God te prijzen en te herkennen wat hij van ons wil. Afgelopen november hebben we alle sacramenten kunnen ontvangen en het laatste, het meest ontroerende, was het huwelijk. Mijn parochie was zo vol mensen, meer dan je je ooit zou kunnen voorstellen. Allen waren getroffen en gelukkig om ons. Mijn hart bonsde van vreugde. Ik heb de hele dag doorgebracht met God te bedanken, dat hij dit voor mij heeft weggelegd. Want ondanks alles ben ik gelukkig en hou ik van alles en allen in dit leven.

Ik wil al mijn vrienden bedanken, ook voor de financiële hulp die ze me geven. Dat alles schijnt me echt te veel voor mij en mijn hart kan niet anders dan vol blijdschap zijn. Bedanken is werkelijk maar weinig: zij geven mij de mogelijkheid om in Christus te leven.

Luisa, Rimini

Uit Madrid bereikte ons dit verslag van een ontmoeting:

Van Spanje naar Nederland

Silvia, Angel Ramón en ik hebben de vrije dagen rond Maria Onbevlekte Ontvangenis benut om in Nederland onze vriend Michel te bezoeken.
In deze dagen heb ik bemerkt hoe God in ons leven aan het werk is en ik heb tevens geleerd dat als de ontmoeting met Christus gebaseerd zou zijn geweest op sentimentalisme, deze niet standgehouden zou hebben in de loop van de tijd.
Ik heb Michel 7 jaar geleden leren kennen. Hij was toen leerling van Juan Ramón op de middelbare school. Daarna vertrok hij naar Nederland. Dit is al 5 jaar geleden. Ik kende hem niet goed, maar met z'n allen vormden we een hechte eenheid... en het feit dat een van ons wegging, bovendien nog naar een protestant-geseculariseerd land, waar wellicht geen gemeenschap van CL zou zijn, maakte ons verdrietig. Maar maanden later, tijdens de Exercities, kwamen we te weten dat er een Nederlander aanwezig was. We gingen als gekken naar hem op zoek en vonden Coen. Hij was een paar jaar ouder dan Michel, maar God had hem hierheen gebracht en we moesten het proberen. We spraken met Coen over onze vriend en gaven hem zijn adres en telefoonnummer. In Nederland zochten zij elkaar op en gingen met meer mensen naar de Scuola, iedereen was afkomstig uit een andere stad.
Deze dagen heb ik met mijn eigen ogen gezien hoe God voor hem heeft gezorgd in het toebehoren aan de beweging en ondanks zijn moeilijke omstandigheden is hij aan de zijde van Christus gebleven. In Nederland is de gemeenschap klein en heterogeen en bestaat uit mensen van zeer verschillende leeftijd. Wij bezochten de Scuola van deze gemeenschap. Aan het begin vroegen wij zingend: "Danos un corazon grande par amar/danos un corazon fuerte para luchar".
Met grote genegenheid herinner ik me ons bezoek aan Antonio en Rita een Italiaans echtpaar dat

sinds een jaar in Antwerpen woont. Daar te wonen betekent voor hen een mooie uitdaging. Ik vroeg Antonio: "De gedachte dat de gemeenschap die ik thans heb totaal van gezicht zou kunnen veranderen maakt me bang. Hoe is dat voor jou?" Hij antwoordde: "Al heb ik mijn vrienden in Italië achtergelaten, toch weet ik dat zij mijn weg delen. Door de relatie met God te onderhouden en door opmerkzaam te blijven voor de vrienden die voor je neus worden gezet, wordt deze ervaring vernieuwd". Dit is wat met Michel gebeurd is. Door middel van tekens, van altijd onverwachte ontmoetingen, is een Ander in zijn dagelijkse omstandigheden binnengetreden. Bovendien vertelde Antonio ons dat hij elke morgen zijn werk offerde en dat dit het bewustzijn veranderde waarmee het werk gedaan wordt. Dit had ik al vaker gehoord, maar het kreeg nu meer gewicht, nu ik het hoorde van een persoon die, gezien zijn situatie, met een grotere dramatiek zijn leven leeft.

Merche Melero, Madrid

TEGEN HET NIHILISME

Op 15 oktober 1994 had Giulio Andreotti, hoofdredacteur van het tijdschrift 30Giorni, een interview met Don Giussani. Hierbij geven wij een vertaling.

Overal kan men horen dat wij ons in een overgangsfase bevinden. Het lijkt alsof de overtuigingen en zekerheden hebben moeten wijken voor een weg, waarvan men niet weet waarheen hij leidt, en waarvan het einddoel maar moeilijk te herkennen is. Ook wat betreft het leven van de Kerk bevinden we ons in een fase, waarin men probeert op de redelijkheid, op de dimensie van de toestemming met het geloof en op verschillende cultuurvormen te steunen om de christelijke boodschap te verkondigen. Maar op de periode direct na het Concilie volgt nu een fase waarin een verankering in enkele zekerheden noodzakelijk schijnt te zijn. Men voelt de noodzaak een weg te bouwen waarop men minder empirisch en als katholiek iets geslotener is — ik spreek hier niet vanuit de politiek, die me nu niet interesseert. Ik heb het over de katholieken als een werkelijkheid en als een kracht. Enerzijds toont zich hier een geestdriftige wens iets op te bouwen, anderzijds blijven er vele uiteenrukkende krachten. Hoe ziet U deze overgangsfase? Waaraan kan men zich in deze overgangstijd vasthouden, om haar de weg naar de juiste oever te wijzen?

"Het schijnt mij toe dat ik het door U gebruikte woord 'verankeren' gebruiken, ja zelfs benadrukken moet. Waar moet men zich verankeren, als men de helderheid en coherentie en daarmee de energie voor een gemeenschappelijk nut wil terugwinnen? Allereerst geloof ik dat een christen zijn persoonlijk leven leiden moet en met alle hem ter beschikking staande maatschappelijke middelen een harde en besliste strijd moet leveren tegen datgene dat mijns inziens het dodelijke kenmerk van de moderne cultuur is: het *nihilisme*. Het is tot een algemene mentaliteit geworden, zodat juist nu allen eraan lijden. De kwijnende helderheid bij het antwoord op het religieuze zintuig gaat — betekenisvol — in zekere zin met het verlangen van juist dit religieuze zintuig teloor. Dit verlangen is echter op alle niveau's eerder sentimenteel dan een werkelijk voorwerp van een persoonlijke confrontatie; ja ze verzwakt zelfs het weerstandsvermogen dat alleen door een dergelijke arbeid kan worden opgebouwd. En dat zien we ook duidelijk in het terugwijken van het katholieke volk. De beslissende strijd moet, zoals ik zei, niet tegen het scepticisme, maar tegen het nihilisme gevoerd worden: het is het laatste antwoord waaraan allen toegeven. Het bedreigt ons allemaal, omdat ons een duidelijke en zekere steun ontbreekt. Het nihilisme is vooral het onafwendbare gevolg van de anthropocentrische aanmatiging volgens welke de mens in staat is zichzelf te verlossen. Dit is dermate onwaar, dat al diegenen die hun leven met de verdediging van deze houding doorbrengen uiteindelijk in een Manicheïsme vervallen- en dat zelfs in alle openbaarheid. Zij proberen dan voor de bitterheid ervan te vluchten in een wereld, waarvan de voorstellingen ontleend zijn aan oosterse religies en andere, westerse spiritualistische bewegingen van dezelfde aard. In elk geval voeren deze aan de oosterse wereld ontleende voorstellingen of bepaalde voorstellingen van het Westen tenslotte altijd tot een pantheistisch ideaal. Zo beschrijft bijvoorbeeld Thomas Mann in zijn werk *Buddenbrooks* de laatste telg van de Buddenbrooks, die in staat is de opgehoopte rijkdom van de familie te verdedigen. Het is een dramatische, ja een tragische geschiedenis. In hem wordt zij tragisch: aangezien hij de hele dag werk en zwoegt om zo het erfgoed van zijn vader en grootvader te bewaren, kan hij zich maar tien minuten of een kwartier rust gunnen. Alleen gelaten in zijn stoel — vertelt Thomas Mann — vindt hij enige troost door steeds aan het laatste ogenblik te denken waarin hij als een druppel in die grote zee zal ondergaan — ik weet nu niet meer precies of hij hier

spreekt over de zee van het Zijn, zoals ik het opvat, of niet. Het is die zee van het Zijn, waarin hij als individualiteit ondergaat, waarin hij in de vreedzame universele homologisering (=totale gelijkschakeling van alles) duikt. Ik geloof dat deze kant van Thomas Mann op paradoxale wijze kenmerkend is voor het positieve aspect van dit laatste niveau van het nihilisme — als men hier überhaupt nog spreken kan van een positief aspect. Het is het nihilisme, dat sinds zijn opkomst in de 17e en 18e eeuw tot in onze dagen de wereld steeds meer aan het beheersen is, in zekere zin begon dat al met het protestantisme.

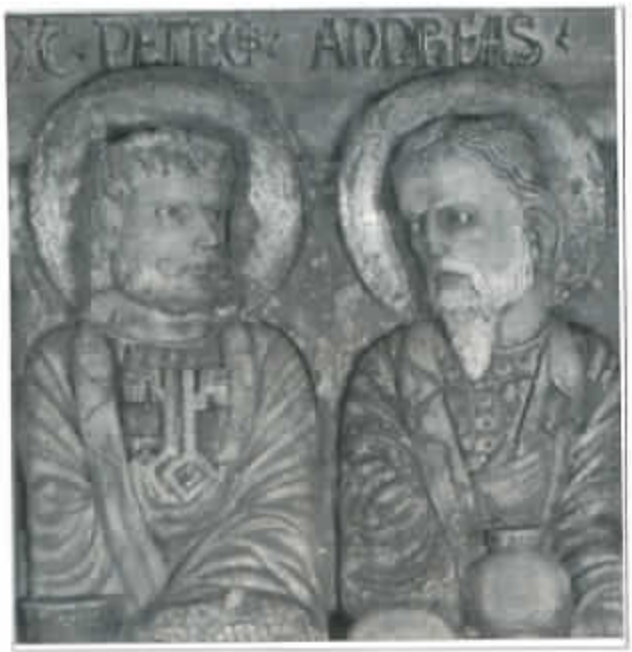
Als symbool voor deze ontwikkeling citeer ik voor mijn leerlingen naast deze passage bij Thomas Mann altijd dit gedicht van Eugenio Montale:

"Misschien zal ik me
op een morgen,
terwijl ik voortga
door de glazige lucht,
omkeren
en zien,
hoe het wonder in vervulling
gaat:
het niets in mijn rug,
de leegte achter mij,
zoals de schrik
van een dronkaard.

En dan,
onvoorzien,
zal ik
bomen, huizen, heuvels
als op een scherm
op de gewoonlijke bedrieglijke
wijze aantreffen.
Maar het zal te laat zijn,
en ik zal met mijn
geheim er tussenuit gaan,
in alle stilte,
tussen de mensen,
die zich niet omkeren".

Het in de nihilistische houding aanwezige — zogenaamd onbewuste — bedrog bestaat in de openlijke verloochening van het feit, dat men niet beweren kan dat alles niets is: het laatste woord zou het niets zijn, ofschoon de dingen er toch zijn.

Ik heb hier in aanzet geschetst wat voor mij de doodzonde, de oerzonde van de moderne mens is: de mens matigt zich aan zelf de maatstaf van alle dingen te zijn, de werkelijkheid aan de teugel te kunnen houden, doordat hij God verbant, zoals de Italiaanse filosoof Cornelio Fabro zegt: "Als God al bestaat, dan speelt hij geen rol" —, doordat hij God achter de wolken verbant, doordat hij hem als een zekere religieuze uitingsvorm ziet, als een abstracte uitingsvorm, die van het domein der interesses en daarmee van de geestdrift, van de smaak en de verantwoordelijk-

heid van het leven volkomen is losgeweekt. Uit dit uitgangspunt heeft de mens de conclusie getrokken, dat alles niets is. En dit was al ver voor Nietzsche het geval, bijvoorbeeld in bepaalde aanzetten al in de 15e eeuw bij de humanist Angelo Poliziano.

Aan de ene kant moeten we dus weer verwerven wat evident is, dat wat met de werkelijkheid zelf gegeven is: het feit dat de werkelijkheid is, kan men niet door een niets verklaren. Aan de andere kant is God in deze menselijke werkelijkheid, in dit menselijk leven, binnengetreden. En dit niet alleen met zijn barmhartigheid, met zijn mysterieuze vaderlijke leiding; hij is als mens gekomen, geboren uit een vrouw. God, die als mens uit de schoot van een jonge vrouw geboren werd, is in elk geval een gebeurtenis, die in het scenario van het menselijk leven is binnengetreden. Het bericht hiervan stelt een nieuwe factor tegenwoordig, die men niet ongestraft ontkennen kan, waar men niet zomaar onverschillig aan voorbij kan gaan.

Ten tweede gaat het erom de helderheid van heel de zegenrijke traditie van de christen, van geheel het christenvolk terug te winnen. Het christelijke volk heeft de erfenis van de uitverkiezing aanvaard, die God het Joodse volk ten deel liet vallen (het volk dat door God uitverkozen was uit geheel de wereldgeschiedenis). En het bevestigt deze erfenis, inzoverre het een volk is, waarmee God openlijk zijn definitief, nieuw en eeuwig verbond gesloten heeft. Geestelijk gezien zijn wij Joden (zoals Pius XI Mussolini in herinnering bracht)... De christenen zouden tegenover de anderen en zichzelf duidelijker, moediger en oprechter moeten zijn bij het meedelen van dit nieuws, dat henzelf werd meegedeeld (met alle ernst die daarin besloten ligt), en ze zouden dit als een factor tegenwoordig moeten stellen, om het in de waagschaal van de menselijke problemen en de menselijke situatie te werpen, en wel op de manier waarop dit nieuws zich tegenwoordig stelt: d.w.z. vooral als een gebeurtenis. Het Christendom is, zoals we zeggen, niet op de eerste plaats een religiositeit, maar een gebeurtenis, waarvan dit nieuws kond doet. Een gebeurtenis die ertoe bestemd is de betekenis van de geschiedenis te zijn en die in elk ogenblik van de geschiedenis aanwezig is: "Ik zal bij jullie zijn alle dagen tot aan het einde van de wereld".

Het nieuwe begin kan voor de mens in al zijn interesses en uitingsvormen, ten aanzien van het vergeten pijnlijke, alleen maar van een *herwinning van de gedachtenis van Christus* uitgaan: de gedachtenis van Christus als gewone inhoud van het nieuwe zelfbewustzijn van de christen. Vanmorgen zeiden wij, dat deze gebeurtenis niet aanwezig is, omdat hij er is, maar vooral dat *hij er is, omdat hij aanwezig is*. Het is een gebeurtenis in het historische heden, dat dermate buitengewoon naar buiten treedt, dat zijn verklaring niet op een rationeel verklaarbare horizon teruggevoerd kan worden. Want het verwijst naar een verdwijnpunt dat een 'aan gene zijde' insluit, dat naar een eeuwigheid verwijst. Deze gebeurtenis is in zijn historische tegenwoordigheid zo buitengewoon, dat de christen 'gedwongen' is zich hiervan bewust te worden, zodat de mens, die dit oprecht en in armoede van geest beschouwt, erdoor gechoqueerd is: er bestaat dus iets in het huidige ogenblik, in onze ervaring, dat een schreeuw of tenminste een verwijzing naar deze hoogste aanwezigheid in de tijd is, naar deze hoogste handelende persoon in de ruimte: naar de Godmens Christus. Men moet hem nu zoeken. Men moet hem in elk geval in zijn eigen omgeving zoeken, om uit hem de richtingwijzers en de noodzakelijke kracht te betrekken, om de persoonlijke en de gemeenschappelijke moeilijkheden in de eigen omgeving te overwinnen, zo zoals ze zich tonen, want anders leeft men niet of gaat men in elk geval aan iets in het leven voorbij. ■

LEREN VAN DE WERKELIJKHEID

50 jaar geleden stierf Alexis Carrel, Nobelprijswinnaar voor de geneeskunde, die een uitgesproken visie had op het waarnemen en het denken. Voor een serieus onderzoek naar een gebeurtenis of ding is realisme nodig. Leren van de werkelijkheid is een laatste sympathie.

Alexis Carrel schreef ergens: "Geen enkele argumentatie kan heersen ten overstaan van de werkelijkheid van een feit". Heel het leven van deze grote onderzoeker, chirurg en fysioloog, die in 1912 de Nobelprijs voor de geneeskunde kreeg, is een kreet van verbazing over deze ontdekking: het binnenbreken van een Gebeurtenis in het dagdagelijkse dat iedereen kent. Wanneer Alexis Carrel in 1873 dichtbij Lyon geboren wordt, is het culturele klimaat nog doordrenkt van de positivistische hegemonie, hoewel de eerste scheurtjes in dit optimistisch bouwwerk al zichtbaar beginnen te worden. Het serene Comtiaanse vertrouwen in de verantwoordelijkheid om uit afzonderlijke feiten 'wetten' af te leiden stimuleerde het opkomen van een paradoxaal dogmatisme als reactie. Dit had als gevolg dat de wetenschap, die van de 'waarom'-vraag vervreemd was, zich alleen nog kon bezighouden met het 'hoe' van de feiten, 'hoe' ze plaatsvinden in de werkelijkheid.

Nadat Carrel zijn doctoraal in de geneeskunde behaald had, specialiseerde hij zich in de chirurgie en fysiologie, waarbij hij een groot deel van zijn experimenten concentreerde op een methode die hij zelf ontdekt had: die van het kweken van weefsels, gebaseerd op de autonomie van de cellen die kunnen leven en zich reproduceren in een passende omgeving. Dit zou de weg zijn die hem, samen met Lindbergh, bracht tot de uitvinding van een hart en een kunstmatige bloedsomloop, die, buiten het lichaam om, vitale organen van de mens en van dieren in leven konden houden. Het leverde hem de Nobelprijs op. Maar zijn stem klonk niet in harmonie met het koor van de dogmatische empiristen. "Ik wil geloven", schrijft hij, "want als ik niet zou geloven weet ik niet wat er gebeuren zou. De eenzaamheid is een vreselijke beproeving. En ik vraag me af wat ik zou doen met mijn leven. Ik ben dertig jaar en ben nu al even moe als een tachtigjarige". En verder: "Zichzelf zoeken is ijdel. Zijn eigen leven vullen met zichzelf? Ik ben volstrekt niet geïnteresseerd in mezelf, tot aan het offeren van mijn leven toe... Professor worden aan de grote universiteiten van de Verenigde Staten? Die atmosfeer is verstikkend en ik ben daarvoor niet gemaakt. Ik heb te veel om me heen gekeken en heb de ijdelheid van elke zaak ingezien. Beroemd zijn, geld hebben: het laat me onverschillig; ik weet dat dit alles mij niet zou kunnen bevredigen" (uit *'Dag na dag'*). Met zijn intelligentie en zijn hart verdedigt hij de vrijheid om te geloven in het onmogelijke, aan wat zich onttrekt aan de pretentie van de wetenschap alles te kunnen voorzien, die Pasternak 'de steriele harmonie van het voorzienbare' noemde. Men kan geloven aan het onmogelijke omdat dit zichtbaar gebeurt. En zo bewerken de buitengewone feiten van Lourdes langzaam maar zeker een opening. Dat kleine oord schreeuwt de wereld toe, die nog in de macht van de wetenschappelijke euforie verkeert, dat de mens een zondaar is en dat hij bekering nodig heeft, dat de wetenschap het kwaad niet van de wereld kan wegvagen, dat het kwaad niet kan worden vernietigd maar kan worden gered.

Dokter Carrel hoort deze stem met een gepassioneerde en volledige interesse: hij vertrekt naar Lourdes. Het is 1903. Voor de grot van Massabielle is Carrel ooggetuige van een wonder, de genezing van een 24-jarig meisje, Maria Bailly, bij wie hij zelf twee uur tevoren de diagnose had vastgesteld: longtuberculose in de terminale fase, waarbij zich nog een buikvliesontsteking had gevoegd. Het meisje staat op, zwak maar weer in volle stabiliteit, en hij, verward en ontsteld, kan slechts de genezing constateren. Carrel brengt een slapeloze nacht door, bestreden door de evidentie van het goddelijke en de intellectuele trots, die zich geen rekenschap wil geven van een Mysterie dat

men niet met de nauwe menselijke rede 'lezen' kan. De volgende ochtend bevindt dokter Carrel zich in Brazilië, gezeten op een bank, met het hoofd tussen zijn handen, onbeweeglijk, waar hij, zoals hij zelf vertelt, een gebed stamelt: "Lieve Maagd, die de ongelukkigen die U nederig aanroepen, te hulp komt, bescherm mij! Ik geloof in U. U heeft willen antwoorden op mijn twijfel door middel van een wonder. Ik weet niet of ik het zie, ik twijfel nog. Maar mijn verlangen, nu nog levendiger, mijn doel, hoger dan mijn aspiraties, is te geloven, blind te geloven, zonder te discussiëren, zonder te kritiseren. Uw naam is lieflijker dan de ochtendzon. Neem deze onrustige zondaar aan, weg uit zijn stormachtig hart en van zijn gefronst voorhoofd, dat zich uitput in het zoeken naar hersenschimmen..."

Sinds die nacht worden het werk en de dagen van de jonge dokter nederig en dankbaar getuigenis van de genade van een ontmoeting, die hij altijd gezocht en verwacht had. Zijn boeken "De mens, de onbekende", "Het gebed" en "Bespiegelingen over levensgedrag" vertellen de geschiedenis van een ziel en van een bestaan, dat van de triomfen van de wijsheid en wetenschap is terechtgekomen bij een grotere triomf: bij het wonder van een Aanwezigheid die zich heeft laten ontmoeten, bij een goed Mysterie wiens omhelzing gelukkig maakt.

Alexis Carrel stierf in 1944 in Parijs. Een paar dagen eerder had hij geschreven: "Heer, het is misschien te laat, maar heb ik te lang gewacht? Er zijn nog dagen te leven. Ik dank U dat U mij zovele jaren in leven heeft gehouden. En nu, wat moet ik doen? Ik probeer de vereniging te bereiken van alles wat ik ben met het onuitspreekbare dat wij God noemen. Spreek, Heer, Uw dienaar luistert".

CARREL: ENKELE UITSPRAKEN

"Het leven: maar is het de moeite waard het te leven? Waarom werken, als mijn werk nergens toe dient dan mij enige bevrediging van mijn ijdelheid en geluk te schenken en waarover ik me over enkele jaren niet meer zal kunnen verheugen vanwege vermoeidheid, ziekte of ouderdom? Waartoe liefhebben?"

"De enig mogelijke verklaring van het leven is toe te geven dat God bestaat.... Zonder God zou het leven slechts een lugubere farce zijn".

"In het slapmakende comfort van het moderne leven zijn de regels die bestendigheid aan het leven geven ineengezakt; het grootste deel van de inspanningen die de kosmische wereld ons oplegde zijn verdwenen en met hen is ook de creatieve kracht van de persoonlijkheid verdwenen... De grens van het goede en het kwade is in mist opgegaan, de verdeeldheid heerst overal... Weinig waarnemen en veel denken leiden naar de dwaling. Veel waarnemen en weinig denken leiden naar de waarheid... Ons tijdperk is er een van ideologieën, d.w.z. men leert niet van de werkelijkheid in al haar aspecten, terwijl men van haar uitgaat en op haar bouwt, maar men tracht de werkelijkheid te manipuleren overeenkomstig de coherentie van een systeem dat door het intellect gecreëerd werd...".

"Mijn leven is een woestijn geworden, omdat ik het niet heb leren kennen. Zorg dat de woestijn gaat bloeien ook al is het herfst. Dat elke minuut van de dagen die mij resten gewijd is aan Uw dienst. In de duisternis, waarin ik wankelend voortga, zoek ik U zonder ophouden. Ook al ben ik blind, ik span me in U te volgen; Heer wijs me de weg".

"Als wij aan het bestaan van God geloven, dan lijken we op absurde en onlogische wezens, omdat we ons gewoonlijk gedragen alsof hij niet zou bestaan. God bestaat, wij moeten Hem eren en aanbidden in de vormen die door Hem in de Openbaring onderwezen zijn".

"Om te bidden moeten we ons inspannen naar God te streven, het is een affectieve inspanning en niet een intellectuele. Een meditatie over de grootheid van God, bijvoorbeeld, is geen gebed als het niet tegelijkertijd uitdrukking van geloof en liefde is. Het gebed vertrekt uit een intellectuele overweging om dan onmiddellijk affectief te worden. Of het nu lang of kort, hardop of slechts innerlijk is, het gebed moet lijken op een gesprek van een zoon met de vader."Hij toont zich ons zoals hij is", zei een kleine zuster van liefde eens. Kortom, men bidt zoals men liefheeft: met heel zijn wezen". ■

HOMBRES NUEVOS NIEUWE MENSEN

Hombres nuevos

Danos un corazon
grande par amar,
danos un corazon
fuerte para luchar.

Hombres nuevos creadores de la historia,
constructores de nueva humanidad.
Hombres nuevos que viven la existencia,
como riesgo de un largo caminar.

Danos un corazon...

Hombres nuevos luchando en esperanza,
caminantes sedientos de verdad.
Hombres nuevos sin frenos ni cadenas,
hombres libres que exigen libertad.

Danos un corazon...

Hombres nuevos amando sin fronteras,
por encima de razas y lugar.
Hombres nuevos al lado de los pobres,
compartiendo con ellos techo y pan.

Danos un corazon...

Nieuwe mensen

Geef ons een groot hart,
zodat we kunnen liefhebben,
geef ons een sterk hart,
zodat we kunnen strijden.

Nieuwe mensen, als scheppers van de geschiede-
bouwers van een nieuwe menselijkheid. [nis,
Nieuwe mensen, die het bestaan leven
als risico van een lange weg.

Geef ons een groot hart...

Nieuwe mensen, die vol hoop strijden
en dorstend naar waarheid op weg gaan.
Nieuwe mensen zonder teugels en ketens,
vrije mensen die om vrijheid vragen.

Geef ons een groot hart...

Nieuwe mensen, die liefhebben zonder grenzen,
over rassen en landen heen.
Nieuwe mensen, die naast de armen staan
en met hen huis en brood delen.

Geef ons een groot hart...

Woorden zijn geluiden voor wie zich niet engageert. Maar voor wie ze leeft, zijn het namen van ervaringen